

MUHANDISLIK

& IQTISODIYOT

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

№3

2026
MART

Milliy nashrlar

OAK: <https://oak.uz/pages/4802>

05.00.00 – Texnika fanlari

08.00.00 – Iqtisodiyot fanlar

Google
Scholar

OPEN ACCESS

ULRICHSWEB™
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

Academic
Resource
Index
ResearchBib

ISSN
INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

OpenAIRE

ROAD

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

BASE

Crossref

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

ISSN: 3060-463X

РЭУ.РФ
РОССИЙСКИЙ ЭКОНОМИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИМЕНИ Г.В. ПЛЕХАНОВА
ТАШКЕНТСКИЙ ФИЛИАЛ

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Elektron nashr, 2026-yil, mart.

Bosh muharrir:

Zokirova Nodira Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, DSc, professor

Bosh muharrir o'rinbosari:

Shakarov Zafar G'afarovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori, PhD, dotsent

Tahrir hay'ati:

Abduraxmanov Kalendar Xodjayevich, O'z FA akademigi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori, professor

Maxkamov Baxtiyor Shuxratovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shaumarov Said Sanatovich, texnika fanlari doktori, professor

Turayev Bahodir Xatamovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Allayeva Gulchexra Jalgasovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Arabov Nurali Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Maxmudov Odiljon Xolmirzayevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Xamrayeva Sayyora Nasimovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bobonazarova Jamila Xolmurodovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Irmatova Aziza Baxromovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bo'taboyev Mahammadjon To'ychiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shamshiyeva Nargizaxon Nosirxuja kizi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor,

Xolmuxamedov Muhsinjon Murodullayevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Xodjayeva Nodiraxon Abdurashidovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Amanov Otabek Amankulovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Qurbonov Samandar Pulatovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Zikriyoyev Aziz Sadulloyevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tabayev Azamat Zaripbayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sxay Lana Aleksandrovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Ismoilova Gulnora Fayzullayevna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Djumaniyazov Umrbek Ilxamovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kasimova Nargiza Sabitdjanovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kalanova Moxigul Baxritdinovna, dotsent

Ashurzoda Luiza Muxtarovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Sardor Begmaxmat o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Botirali Roxataliyevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor

Tursunov Ulug'bek Sativoldiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Bauyetdinov Majit Janizaqovich, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti dotsenti, PhD

Botirov Bozorbek Musurmon o'g'li, Texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sultonov Shavkatjon Abdullayevich, Kimyo fanlari doktori, (DSc)

Jo'raeva Malohat Muhammadovna, filologiya fanlari doktori (DSc), professor.

Yusupov Maxamadamin Abduxamidovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi (DSc), professor

Kalonova Moxigul Baxritdinovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent

Mirzayev Kulmamat Djanzakovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi (DSc), professor.

Karimova Nilufar Sadirdin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Norboyev Odil Abrayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Mirzayev Kulmamat Djanzakovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Karimova Nilufar Sadirdin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Pardaev Umidjon Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

- 05.01.00 – Axborot texnologiyalari, boshqaruv va kompyuter grafikasi
- 05.01.01 – Muhandislik geometriyasi va kompyuter grafikasi. Audio va video texnologiyalari
- 05.01.02 – Tizimli tahlil, boshqaruv va axborotni qayta ishlash
- 05.01.03 – Informatikaning nazariy asoslari
- 05.01.04 – Hisoblash mashinalari, majmualari va kompyuter tarmoqlarining matematik va dasturiy ta'minoti
- 05.01.05 – Axborotlarni himoyalash usullari va tizimlari. Axborot xavfsizligi
- 05.01.06 – Hisoblash texnikasi va boshqaruv tizimlarining elementlari va qurilmalari
- 05.01.07 – Matematik modellash
- 05.01.11 – Raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt
- 05.02.00 – Mashinasozlik va mashinashunoslik
- 05.02.08 – Yer usti majmualari va uchish apparatlari
- 05.03.02 – Metrologiya va metrologiya ta'minoti
- 05.04.01 – Telekommunikatsiya va kompyuter tizimlari, telekommunikatsiya tarmoqlari va qurilmalari. Axborotlarni taqsimlash
- 05.05.03 – Yorug'lik texnikasi. Maxsus yoritish texnologiyasi
- 05.05.05 – Issiqlik texnikasining nazariy asoslari
- 05.05.06 – Qayta tiklanadigan energiya turlari asosidagi energiya qurilmalari
- 05.06.01 – To'qimachilik va yengil sanoat ishlab chiqarishlari materialshunosligi
- 05.08.03 – Temir yo'l transportini ishlatish
- 05.08.06 – "G'ildirakli va gusenisali mashinalar va ularni ishlatish" (texnika fanlari)
- 05.09.01 – Qurilish konstruksiyalari, bino va inshootlar
- 05.09.04 – Suv ta'minoti. Kanalizatsiya. Suv havzalarini muhofazalovchi qurilish tizimlari
- 10.00.06 – Qiyosiy adabiyotshunoslik, chog'ishtirma tilshunoslik va tarjimashunoslik
- 10.00.04 – Yevropa, Amerika va Avstraliya xalqlari tili va adabiyoti
- 08.00.01 – Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 – Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 – Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 – Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 – Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 – Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 – Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 – Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 – Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 – Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 – Marketing
- 08.00.12 – Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 – Menejment
- 08.00.14 – Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 – Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 – Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 – Turizm va mehmonxona faoliyati

Ma'lumot uchun, OAK

Rayosatining 2024-yil 28-avgustdagi 360/5-son qarori bilan "Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etishga tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro'yxati"ga texnika va iqtisodiyot fanlari bo'yicha "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali ro'yxatga kiritilgan.

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz:

1. Toshkent shahridagi G.V.Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti
2. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
3. Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti" milliy tadqiqot universiteti
4. Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti
5. Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti
6. Toshkent davlat transport universiteti
7. Toshkent arxitektura-qurilish universiteti
8. Toshkent kimyo-texnologiya universiteti
9. Jizzax politexnika instituti

MUNDARIJA

KORXONALARDA ICHKI AUDIT TIZIMINING BOSHQARUV QARORLARI QABUL QILISHDAGI O'RNI	24
Mexmonaliyev Ulug'bek Erkinjon o'g'li	
FISKAL SIYOSAT SAMARADORLIGI VA SOLIQ TUSHUMLARI DINAMIKASI: O'ZBEKISTON MISOLIDA ILMIY TAHLIL	30
Abduraimova Nigora Abdugapparovna	
YASHIRIN IQTISODIYOTNI KELITIRIB CHIQUARUVCHI ASOSIY OMILLAR HAMDA IQTISODIYOTGA TA'SIRI	37
Toxtabayev Oybek Odilovich	
QISHLOQ XO'JALIGI OZIQ-OVQAT SANOATI KORXONALARIDA ZAMONAVIY BOSHQARUV	42
Rasulova Muxabbat Teshabayevna, Normurodov Sarvar Norboy o'g'li	
O'ZBEKISTON GLOBAL-IQTISODIY RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISHDA RAQAMLI IQTISODIYOTNING O'RNI	48
Kuvatova Oliya Sheraliyevna	
QURILISH SANOATIDA KICHIK BIZNES SUBYEKTLARINING IQTISODIY MOHIYATI VA ULARNI KAPITAL BOZORI INSTRUMENTLARI ORQALI MOLIALASHTIRISH IMKONIYATLARI.....	54
Igitov Jurabek Kuzibekovich	
IQTISODIY ISLOHOTLAR DAVRIDA TIJORAT BANKLARINING INVESTITSIYA FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHNING OMILLARI	61
Yangiboyev F.B.	
TIJORAT BANKLARIDA MUAMMOLI KREDITLARNI ERTA ANIQLASH VA BOSHQARISHNING INTEGRATSIYALASHGAN RISK-INDEKS MODEL I	68
Kalandarov Abdulla Baxtiyorovich, Rajabov Shoxrux Suvon o'g'li	
RUX VA QO'RG'OSHINNI SELEKTIV AJRATIB OLISHNI KOMBINATSIYALASH TEXNOLOGIYASI VA NAZARIYASI.....	74
Eshonqulov Uchqun Xudaynazar o'g'li, Haqberdiyev Dilshod Qodir o'g'li	
UY-JOY QURILISHI HAJMINI UZOQ MUDDATLI PROGNOZLASHDA EKONOMETRIK MODELLASHTIRISH USULLARINI TAKOMILLASHTIRISH	81
Qidirniyazov Ajiniyaz Sherniyazovich	
O'ZBEKISTONDA BOG'DORCHILIKNI RIVOJLANTIRISHDA IQLIM VA TABIIY OFATLAR NATIJASIDA YETKAZILDAN TALOFATLARNI DAVLAT TOMONIDAN KOMPENSATSIYA QILISH MEKANIZMI.....	85
Sattorov Orifjon Boymurodovich	
AHOLI MOLIVAVIY SAVODXONLIGINI OSHIRISH ORQALI YASHIRIN IQTISODIYOTNI QISQARTIRISH MEKANIZMLARI.....	90
Abdug'aniyev Uchqun Habibulla o'g'li	
O'ZBEKISTON QURILISH SANOATIDA KICHIK BIZNES SUBYEKTLARINING RIVOJLANISH DINAMIKASI VA TENDENSIYALARI	96
Musaeva Aynura Abayxolievna	
THEORETICAL AND METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF SOCIAL INFRASTRUCTURE TRANSFORMATION IN THE CONTEMPORARY ENVIRONMENT.....	104
Normurodov Khusan Eshmakhmatovich	
AKSIYADORLIK JAMIYATLARINING INVESTITSION FAOLLIGINI BAHOLASH YO'LLARI	108
Begamov S.X.	
DEBITORLIK QARZLARINING STRATEGIK BOSHQARUV HISOBINI TASHKIL QILISH YO'NALISHLARI	112
Normatova Gulmira Xayrullaevna	

SOLIQLARNI PROGNOZLASH METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISH AMALIYOTI TAHLILI.....	118
Ergashov Jamshid Ashurovich	
MEHNAT XARAJATLARI HISOB: NAZARIY ASOSLAR, USULLAR VA BOSHQARUVDA AHAMIYATI.....	126
Tulyaganov Abdumalik Abdiraximovich	
KORPORATIV XIZMATLARNING BANK FOYDASIGA TA'SIRI: KOMISSION VA FOIZLI DAROMADLAR TAHLILI	131
Qurbonov Abror Abdullayevich	
TIJORAT BANKLARIDA MUAMMOLI KREDITLARNI BOSHQARISH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISHNING INSTITUTSIONAL VA TASHKILY MEXANIZMLARI	136
Djamalov G'ofir Oribjanovich	
OCHIQLIK INDEKSI VA KORRUPSIYAGA QARSHI KURASH SAMARADORLIGI: O'ZBEKISTON TAJRIBASINING INSTITUTSIONAL TAHLILI	144
Dilshod Pulatov, Uchqun Abdug'aniyev	
DUNYO SUG'URTA KOMPANIYALARINING MOLIVAVIY HOLATI VA NATIJALARI TAHLILI	153
Alimov Baxodir Batirovich	
QISHLOQ HUDUDLARIDA XIZMAT KO'RSATISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH IMKONIYATLARI.....	160
Yuldashova Nilufar Ziyabayevna	
QURILISH TASHKILOTLARIDA BOSHQARUV SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING INNOVATSION USULLARI	164
Muxibova Guli Yarkinovna, Sharifxodjayeva Odina Ulug'bek qizi	
AXBOROT-RESURS MARKAZLARINING TA'LIM JARAYONIGA TA'SIRINI BAHOLASH	168
Pirmedova Xayitgul Muxammedovna	
IJTIMOY HIMOYA QAMROVINI KENGAYTIRISH MEXANIZMLARI: XALQARO TAJRIBA VA INSTITUSIONAL YONDASHUVLAR	173
Bafoyev Farrux Jo'raqulovich	
KORXONALARDA AI-DRIVEN "DECISION SUPPORT SYSTEMS" (DSS)NI JORIY ETISHNING KONSEPTUAL ASOSLARI	181
Mardanova Ra'no	
STRENGTHENING THE FINANCING OF FAMILY-OWNED ENTERPRISES IN UZBEKISTAN THROUGH BANK CREDIT	186
Baymuratova Zina Aqilbekovna, Ibadullaeva Asal Ulugbek qizi	
SUN'IY INTELLEKT ASOSIDA DAVLAT BOSHQARUV TIZIMLARINI RAQAMLASHTIRISH	192
Aytmuratov Qutlimurat Jalgasovich	
ATTRACTING INVESTMENTS FROM FINANCIAL MARKETS AND FACTORS INFLUENCING THE INCREASE OF THEIR ATTRACTIVENESS	196
Kholov Sherali Akhrorboyevich	
MARKAZIY OSIYODA TRANSCHEGARAVIY SUV RESURSLARINI BOSHQARISH VA ADOLATLI TAQSIMLASHNING NAZARIY-HUQUQIY ASOSLARI.....	200
Matkarimov Mansur	
XALQARO XIZMATLAR SAVDOSIDA TIBBIY TURIZMNING IQTISODIY AHAMIYATI.....	206
Farxodova Shohnova Umidbek qizi	
BANK XIZMATLARI SIFATINI BAHOLASHNING KO'P OMILLI INDIKATORLARI TIZIMI	213
Ibroximov Iloxomjon Shavkatjon o'g'li	
SANOAT KORXONALARINI IQTISODIY FAOLIYATINI OPTIMALLASHTIRISH YO'LLARI	219
Tillayeva Barno Ramiziddinova	
NOTIJORAT TASHKILOTLAR FAOLIYATIDA AUDITORLIK TEKSHIRUVI VA AUDITORLIK HISOBOTLARINING O'ZIGA XOSLIGI	224
Xolmirmayev Ulug'bek Abdulazizovich, Ubaydullayev Toxirjon Abdullajanovich	

ЦИФРОВЫЕ ИНСТРУМЕНТЫ РЕИНТЕГРАЦИИ ВОЗВРАЩАЮЩИХСЯ ТРУДОВЫХ МИГРАНТОВ: МЕЖДУНАРОДНАЯ ПРАКТИКА И ВОЗМОЖНОСТИ ДЛЯ КЫРГЫЗСТАНА.....	230
<i>Амантурова Дилбара Кыдыкбековна</i>	
РОЛЬ ПРОФЕССИОНАЛЬНО-ОРИЕНТИРОВАННОЙ ЛЕКСИКИ В ЯЗЫКОВОЙ ПОДГОТОВКЕ ИНОСТРАННЫХ СТУДЕНТОВ ТЕХНИЧЕСКОГО ПРОФИЛЯ.....	237
<i>Асрарова М.У.</i>	
О СКОРИНГОВЫХ МЕТОДАХ ЭКСПРЕСС-АНАЛИЗА ДОХОДНОСТИ АКЦИЙ УЗБЕКСКИХ ЭМИТЕНТОВ.....	242
<i>Ирмухамедова Муслима Дилшодовна</i>	
UY-JOY QURILISHIDA ESKROU MEXANIZMLARINI JORIY ETISH ORQALI INVESTITSION XAVFSIZLIK VA MOLIVAVIY SHAFFOFLIKNI TA'MINLASH	247
<i>Karimov Inomjon Ortikbaevich</i>	
YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA KICHIK BIZNESNING RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH MASALALARI	254
<i>Kamoliddinov Ilhomjon Muxammadjonovich, Kobilov Murod Vakkosovich</i>	
TIJORAT BANKLARI RAQOBATBARDOSHLIGINING MOLIVAVIY BARQARORLIK KO'RSATKICHLARIGA TA'SIRINI BAHOLASH.....	259
<i>Axmedov Toxirjon Xasanjon o'g'li</i>	
SANOAT KORXONALARI IQTISODIY XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHDA ENERGETIKA VA ISHLAB CHIQARISH SALOHİYATINING ROLI	264
<i>Tursunxo'jayev Sardor Jamoliddin o'g'li</i>	
TIJORAT BANKLARIDA KOMPLAENS-NAZORAT TIZIMI ORQALI RISKLARNI SAMARALI BOSHQARISH	270
<i>Fayziyev Sherzod Djunaydilloyevich</i>	
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ УПРАВЛЕНИЯ БАНКОВСКИМИ РИСКАМИ И СТРАХОВАНИЯ ФИНАНСОВЫХ ОПЕРАЦИЙ В УСЛОВИЯХ РАЗВИТИЯ ДИСТАНЦИОННОГО БАНКИНГА В ХОРЕЗМСКОЙ ОБЛАСТИ.....	275
<i>Бахтиёров Худайберган Хамдам угли</i>	
DOIMIY BO'LMAGAN KUCH TA'SIRIDA DEFORMATSIYALANUVCHAN STANDART CHIZIQLI QATTIQ MODEL ISHLAB CHIQISH VA SONLI TAHLIL QILISH.....	282
<i>Ahmadov Ilhom Aktam o'g'li, Isomova Sabohat Islom qizi</i>	
YOUTH ENTREPRENEURSHIP AS A FACTOR OF STRUCTURAL ECONOMIC TRANSFORMATION IN UZBEKISTAN.....	290
<i>Isakjanova Saboxat Muhamedovna</i>	
МОДЕЛИРОВАНИЕ САМОВОЗБУЖДЕНИЕ НЕЯВНОПОЛЮСНОГО СИНХРОННОГО ГЕНЕРАТОРА ПРОДОЛЬНО-ПОПЕРЕЧНОГО ВОЗБУЖДЕНИЯ.....	298
<i>Пирматов Нурали Бердиёрович, Бекишев Аллаберген Ергашевич, Бердиёров Улугбек Нурали угли, Бердиёров Улмасбек Нурали угли</i>	
YURTIMIZDAGI EKOLOGIK SOF YOG'OCH MATERIALLARIDAN TAYYORLANGAN ORAYOMA KONSTRUKSIYALARINING CHO'ZILISHGA QARSHILIGI	305
<i>Yunusaliyev Elmurod Muhammadyaqubovich, Toshpulatov Ilhomjon Baxtiyorovich</i>	
AYDAR-ARNASOY KO'LLAR TIZIMINING SHAKLLANISH BOSQICHLARI VA ZAMONAVIY EKOLOGIK MUAMMOLARI.....	311
<i>Aminov Hamza Husanovich, Madrimov Rajabboy Masharipovich, Xamdullayeva Aziza Baxtiyor qizi</i>	
EXPLAINABLE AI YORDAMIDA SOC UCHUN TUSHUNTIRILADIGAN KIBERXAVF ANIQLASH TIZIMINI ISHLAB CHIQISH	318
<i>N.N. Jo'rayev, A.Sh. Juraboyev</i>	
QUYOSH FOTOELEKTRIK MODULLARINI SUV YORDAMIDA TOZALASH VA SOVITISH USULLARI TAHLILI	324
<i>Ibragimov Umidjon Hikmatullayevich, Qodirov Jobir Ro'zimatovich, Izomov Shahzod Niyoz o'g'li, To'yumurodov Quvonchbek Sherzod o'g'li</i>	

RAQAMLI TEKNOLOGIYALARNING QURILISH SOHASIGA INTEGRATSIYASI: ILG'OR XALQARO TAJRIBA	332
Fayziyeva Gulnoza Abdurahmonovna	
ФАКТОРЫ НАЛОГОВОЙ КУЛЬТУРЫ И ИХ ВЛИЯНИЕ НА СОБИРАЕМОСТЬ НАЛОГОВ: СОЦИОЛОГИЧЕСКИЙ И ЭКОНОМИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ	339
Хакимова Ситора Ильёсжон кизи, Муталова Дилором Махамаджановна	
ИННОВАЦИОННЫЕ МЕТОДЫ ЭКСПЕРТНОГО ПРОГНОЗИРОВАНИЯ КОМПЕТЕНЦИЙ В ЦИФРОВОЙ ЭКОНОМИКЕ	345
Л.А. Кадырова, Б. Н. Эгамов	
ЎЗБЕКИСТОН RESPUBLIKASIDA SUG'URTA BOZORINING TUZILISHI TAHLILI	350
G'oziyeva Aziza Abdusalomovna	
MINTAQALARDA INNOVATSION FAOLIYATNI MOLİYALASHTIRISH MANBALARINI DIVERSIFIKATSIYA QILISH MASALALARI	358
Xamrayev Quvvat Iskandarovich	
KONTEYNERLI TASHUVLARNING JORIY HOLATI, MAVJUD MUAMMOLAR VA RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI	366
Samatov G'affor Alloqulovich, Xolmatov Bekzod Nurmatovich, Toxirov Maxmudjon Murodjon o'g'li, Absattarov Isomiddin Xotam o'g'li	
KICHIK BIZNES KORXONALARIDA ISHLAB CHIQRISH OMILLARI BO'YICHA NOMUVOFIQLIKNI ANIQLASH VA BARTARAF ETISH MEXANIZMI	381
Kaypnazarova Gulshad Xojamuratovna	
TASHQI SAVDO BALANSINI MUVOZANATLASHTIRISH: NAZARIY VA AMALIY JIHATLAR	386
Rahimov Eshmurod Normurodovich, Misliddinov Ikromjon Kamoliddin o'g'li	
SIFATLI TIBBIY XIZMAT KO'RSATISH VA AHOLIGA QAMROVNI TA'MINLASHDA BOSHQARUV QARORLARINING AHAMIYATI	391
Satvoldiyev Ulugbek Kamilovich	
SUN'IY INTELLEKT TIZIMLARIDA GIPERPARAMETRLARNI MATEMATIK OPTIMALLASHTIRISH USULLARI	396
Husan Arziqulov Normurod o'g'li	
ENHANCING THE SERVICE SECTOR AS A MEANS OF CREATING EMPLOYMENT IN TOURISM INFRASTRUCTURE	401
Zarikeev Rasul Polatovich	
EXPANDING BANK CREDIT OPPORTUNITIES FOR FAMILY-OWNED ENTERPRISES IN UZBEKISTAN	406
Isakov Janabay Yakipbaevich	
BANKS' BROKERAGE AND ADVISORY SERVICES IN FACILITATING SECURITIES TRANSACTIONS AND IMPROVING MARKET LIQUIDITY	412
Isakov Isobek Janabay uli	
АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ МЕХАНИЗМОВ ФИНАНСИРОВАНИЯ ВНЕШНЕЙ ТОРГОВЛИ	416
Ибрагимов Мансур Ахметович	
ОПТИМИЗАЦИЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ЛОГИСТИЧЕСКИХ ПРОВАЙДЕРОВ В УСЛОВИЯХ ПОСТРОЕНИЯ НОВЫХ ЦЕПЕЙ ПОСТАВОК	421
Маннапова Феруза Фахриддин кизи	
ЎЗБЕКИСТОН RESPUBLIKASIDA ISLOM MOLİYASINI HUQUQIY TARTIBGA SOLISH VA INSTITUSIONAL ASOSLARINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI	428
Isroilov Obid Olimjonovich	
OZIQ-OVQAT BOZORI KON'YUNKTURASINI BAHOLASHDA KO'P OMILLI REGRESSIYA MODELINING SAMARADORLIGI	433
Abduraxmonov Adxamjon Sultonboyevich	

AHOLI TURMUSH TARZINI YAXSHILASHNING ISTIQBOLLARI.....	438
Djuraeva Didora Sobirjonovna	
ZAMONAVIY MOLIVAVIY INFRATUZILMANING INSTITUSIONAL ASOSLARI: TO'LOV TIZIMLARI NAZARIYASI VA O'ZBEKISTON AMALIYOTI	441
Toshniyozov Sherali Kamoliddinovich	
XIZMAT KO'RSATISH KORXONALARIDA RAQAMLI MENEJMENT VA SUN'IY INTELLEKT ASOSIDA STRATEGIK BOSHQARUVNI TAKOMILLASHTIRISH	449
Zayavitdinova Nafisa Muxammadovna	
CORPORATE GOVERNANCE, FDI, AND URBANIZATION IN THE GREEN ECONOMIC TRANSFORMATION OF UZBEKISTAN	454
Ablaeva Valentina	
FEMALE ENTREPRENEURSHIP AND MICRO-ENTERPRISE DEVELOPMENT	460
Dilafuz Kuchkorova	
LEGIRLANGAN PO'LATLARDAN TAYYORLANGAN PROKATLASH JO'VALARINI CHIDAMLILIGINI OSHIRISH UCHUN TERMIK PUXTALASH TEXNOLOGIYALARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	466
Saydumarov Botir Muradovich, Berdiyev Darob Murotovich, Tashmatov Ravshan Qobilovich	
SHAMOL TURBINASINING IKKI TOMONLAMA TA'MINLANADIGAN ASINXRON GENERATORI O'TKINCHI JARAYONLARINING TAHLILI	471
Bekishev Allabergen Yergashevich, Kurbonov Najmiddin Abduxamidovich, Yunusov Obidxon Abdivait o'g'li, Jo'rayev Doston Majid o'g'li	
TIJORAT BANKLAR FAOLIYATI SAMARADORLIGINI OSHIRISHGA TA'SIR QILUVCHI OMILLAR TAHLILI.....	479
Babaxanova Dildora Rustamovna	
RAQOBAT USTUNLIGIGA ERISHISHDA ZAMONAVIY MARKETING TEXNOLOGIYALARINI QO'LLASH	485
Meliqulov Abdulhalil Norinovich	
JAMOAT AHAMIYATIGA EGA TASHKILOTLAR TOIFASIGA KIRITISH MEZONLARI, ULARNING MOLIVAVIY HISOBOTLARI VA AUDITIGA QO'YILADIGAN TALABLAR.....	490
Shodiyev Murodjon Bakirovich	
EFFICIENCY OF IMPROVING THE IT SERVICES EXPORT	494
Uzakov Ortik Shaymardanovich	
CHORVACHILIKDA ILK VETERINARIYA XIZMATI TARIXI: QADIMGI O'ZBEKISTON MISOLIDA.....	499
Sayfudinova Djamila Badridinovna	
AHOLINI IJTIMOYIY HIMOYALASH TIZIMINI BOSHQARISHGA BAG'ISHLANGAN DASTLABKI ILMIY QARASHLARNING SHAKLLANISHI VA ULARNING TAHLILI	503
Xamroyev Anvar Ashurovich	
AHOLINING MOLIVAVIY SAVODXONLIGINI RIVOJLANTIRISH OMILLARI HAMDA MOLIVAVIY TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISHNING IQTISODIY AFZALLIKLARI.....	508
A.A.Abduvoxidov	
NODAVLAT OLIY TA'LIM MUASSASALARINING MOLIVAVIY HOLATINI KOMPLEKS BAHOLASH VA IQTISODIY SAMARADORLIGINI TAHLIL QILISH	518
Turmanqulov Norpo'lat Sa'dullayevich	
PERFORMANCE APPRAISAL FAIRNESS AND EMPLOYEE OUTCOMES IN UZBEKISTAN'S EDUCATIONAL INSTITUTIONS: A QUANTITATIVE INVESTIGATION	525
Farida Nishanova	
SANOAT KORXONALARIDA SIFAT BOSHQARUVI TIZIMLARINING ISHLAB CHIQARISH JARAYONIGA TA'SIRI	535
O'.M. Baytanov	

DIGITAL METHODS FOR MONITORING HAND HYGIENE AND AUTOMATIC NAIL SEGMENTATION USING COMPUTER VISION TECHNOLOGIES	540
Shavkat Shukhratovich Azimov, Temurbek Zokir Ugli Daminov, Durdona Nurjonovna Rasulova, Dilorom Umrzakovna Nalibaeva	
MATLAB-BASED OPTIMIZATION OF METHANE FEED INTAKE IN A GTL PLANT FOR SYNTHETIC FUEL PRODUCTION.....	545
U.T. Beshimov, U.R. Azamatov, A.G. Makhsumov, E.E. Mashaev	
НЕОБХОДИМОСТЬ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ОПТИМАЛЬНОГО ИНВЕСТИЦИОННОГО ВЛОЖЕНИЯ В СОЦИАЛЬНО-ЗНАЧИМЫХ ИННОВАЦИОННЫХ ПРЕДПРИЯТИЯХ	554
Зайналов Ж.Р. , Абдуллаева С.Ш., Нурмухамедов А.М.	
INFORMATIKA FANINI O'QITISHDA ONLAYN TEST VA AVTOMATIK BAHOLASH TIZIMLARI: INNOVATION METODLAR, ZAMONAVIY YONDASHUVLAR VA DOLZARB MUAMMOLAR TAHLILI	561
Nasriddinov Zaynoddin Xusniddin o'g'li, Sayidov Nozimjon Abdunosirovich	
SERVOMOTORLARNING XARAKTERISTIKALARI	565
Pirmatov Nurali Berdiyrovich, Egamov Akmal Mamarasulovich, Mamarasulov Nodir Akmal o'g'li	
XIZMAT KO'RSATISH SOHASINI BOSHQARISHNING TASHKILIIY-IQTISODIY MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	572
O'rinov Komiljon Kozimovich	
MAISHIY XIZMAT KO'RSATISHDA SIFAT NAZORATINI OSHIRISHNI RAQAMLASHTIRISH YO'LLARI.....	576
Meliyev X.T.	
INVESTIGATION OF THE EFFICIENCY OF FATS AND OILS REMOVAL FROM WASTEWATER GENERATED BY PUBLIC CATERING ENTERPRISES	585
Durdona Obutjonova, Xayrullo Ibroximov, Ahmadjon Ibadullaev, Umar Chorshanbiev, Babaev Askar	
INSON KAPITALINING IQTISODIY MAZMUNI, UNI MOLIALASHTIRISH MEXANIZMLARI VA O'ZBEKISTONDA RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI	591
Ismailova Gulruh Faxriddinovna	
HUDUDLARDA MOLIAVIY INKLYUZIVLIKNI RIVOJLANTIRISH VA AHOLINING MOLIAVIY SAVODXONLIGINI OSHIRISH MUAMMOLARI.....	596
Azlarova Mushtariybegim Abror qizi	
NORASMIY BANDLIK VA DAROMADLARNI SOLIQQA TORTISHDA SOLIQ IMTIYOZLARIDAN FOYDALANISH TAHLILI	600
Bozorova Ozoda Raximovna	
DAVLAT KORXONALARINI OMMAVIY JOYLASHTIRISH (IPO) ORQALI XUSUSIYLASHTIRISHNING DOLZARB MASALALARI VA ULARNI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI ("UZAUTO MOTORS" VA "O'ZBEKTELEKOM" AJ MISOLIDA).....	605
Razikov Ulug'bek Zaripovich	
QURILISHDA INNOVATION FAOLIYAT TUSHUNCHASI VA TURLARI	611
B.K.Abdusamatov, I.A.Yusupov	
ИССЛЕДОВАНИЕ МЕТОДОВ ЗАКРЕПЛЕНИЯ ПОДВИЖНЫХ ПЕСКОВ И ЭФФЕКТИВНОСТИ ЗАЩИТНЫХ ЛЕСНЫХ ПОЛОС ВДОЛЬ ЖЕЛЕЗНЫХ ДОРОГ	615
Лесов Кувандык Сагинович, Хуршида Абдимуминовна	
SURXONDARYO VILOYATI TUMANLARIDA INVESTITSIIYA MUHITINI YAXSHILASH OMILLARI.....	621
Qosimova Nodira Saidovna	
QISHLOQ XO'JALIGI ISHLAB CHIQARISH XARAJATLARINI OPTIMALLASHTIRISH VA RENTABELLIKNI OSHIRISH STRATEGIYALARI (ANDIJON VILOYATI MISOLIDA)	627
Sanjarbek Sotvoldiyev Dilshodbek o'g'li, Qodirov Zohidjon Eraliyevich	

YIRIK KORXONALARDA SOLIQ NAZORATI TEKSHIRUVLARIGA OID ILMIY TALQINLARNING TAHLILI.....	632
Qo'shaqov Asrorjon Nematjonovich	
QUYOSH ISSIQXONALARIDA QUYOSH ENERGETIK QURILMALARIDAN FOYDALANISH USULLARI VA TEXNIK YECHIMLARI	640
Komilova Nodira Abdirahmon qizi	
IT-KORXONALARIDA INVESTITSIYA VA EKSPORTNI RIVOJLANTIRISH YO'NALISHLARI TAHLILI.....	648
Uzaqov Ortik Shaymardanovich	
O'ZBEKISTON IQTISODIY RIVOJLANISHIDA XALQARO MOLIYA INSTITUTLARI ISHTIROKIDA AMALGA OSHIRILAYOTGAN LOYIHALAR TAHLILI	655
Rasulova Dilfuza Valiyevna	
СТРУКТУРНЫЕ ОСОБЕННОСТИ И ФАКТОРЫ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ПОДОТРАСЛЕЙ ПИЩЕВОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ УЗБЕКИСТАНА.....	666
Уролова Севара Бехзод кизи	
MAHALLIY BUDJETLARNI SHAKLLANTIRISH VA TAQSIMLASH JARAYONIDA FUQAROLAR ISHTIROKI: SO'ROVNOMA NATIJALARI ASOSIDA TAHLIL	672
Shukurova Parizod, Soatova Nodira Boboxonovna	
TRANSPORT SOHASIDA DASTURIY BUDJETLASHTIRISH: XORIJIY TAJRIBA.....	677
Mirzayeva Dildora Inomovna, Alijonov Ahadjon Hasanboy o'g'li	
BOSHQARUV ETIKASINING ZAMONAVIY BIZNESDA TUTGAN O'RNI VA RIVOJLANISH YO'NALISHLARI	686
Suyunov Dilmurod Xolmurodovich, Qodirov Tuyg'un Uzoqovich	
XIZMAT KO'RSATISH SOHASIDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIK INFRATUZILMASINI RIVOJLANTIRISHDA RAQAMLI INNOVATSION-TEKNOLOGIYALARNI QO'LLASH YO'NALISHLARI	694
Sh.A.Sultonov	
MINTAQAVIY INVESTITSION SIYOSATNI TAKOMILLASHTIRISHDA DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIK MODELLARINING ROLI	700
Qobilov Anvar Eshpo'latovich	
MASHINASOZLIKDA DETALLARNI SARALAB YIG'ISHNING AFZALLIGI VA AHAMIYATI	705
Baxramov Faxridin Xuzriddinovich, Abdixamidov Nurbek Ural o'g'li, Abdullayev Djura Xudoyorovich	
ТРАНСФОРМАЦИЯ МЕХАНИЗМОВ НАЛОГООБЛОЖЕНИЯ СТРОИТЕЛЬНЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ УЗБЕКИСТАНА В УСЛОВИЯХ ВНЕДРЕНИЯ СИСТЕМЫ ЭСКРОУ-СЧЕТОВ	712
Жаксымуратов Казбек Раджович	
O'ZBEKISTON IQTISODIYOTIDA KICHIK BIZNES VA TADBIRKORLIKNING RIVOJLANISH TENDENSIYALARI	717
Nurullayev Baxrom Botirovich	
XIZMATLAR SOHASI RIVOJIDA DAROMADLARNING INKLYUZIV O'SISHI, KAMBAG'ALLIK DARAJASI TUSHISHINING MUHIM OMILIDIR.....	724
Saparov Murod Irgashovich	
BOZOR MUNOSABATLARI RIVOJLANISHI SHAROITIDA SOLIQ TIZIMINING DOLZARB MASALALARI.....	728
Umurzak Rajabov	
TIJORAT BANKLARIDA RESURS BAZASI SHAKLLANISHINING RIVOJLANISH TENDENSIYALARI	734
Bolibekov Shahboz Baxodir o'g'li	
OLIY TA'LIM VA ISHLAB CHIQARISH KORXONALARI O'RTASIDAGI INNOVATSION HAMKORLIK	741
Uzaydullayev Sherzod Shukurullayevich	

QURILISH TARMOG'IDA KICHIK VA YIRIK KORXONALAR IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA INVESTITSION-INNOVATSION MEKANIZMLARNI TAKOMILLASHTIRISH.....	744
Axmedova Nilufar Shuxratovna	
КЛЮЧЕВЫЕ ЛИЧНОСТНЫЕ КАЧЕСТВА ПЕДАГОГА КАК ФАКТОРЫ РАЗВИТИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ.....	750
Киличева Феруза Бешимовна	
NEYROPSIXOLINGVISTIKADA INVERSIV GAP KONSTRUKSIYALARINING FUNKSIONAL XUSUSIYATLARI	755
Tuyboyeva Shakhnoza	
ROLE OF MODERN MODELS IN REGIONAL PRODUCTION MANAGEMENT	758
Abdullayev Muzaffar Abduljabbarovich	
HUDUDIY BOSHQARUV SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA RAQAMLI MONITORING TIZIMINING AHAMIYATI.....	761
Karimova Shirin Zoxid qizi	
MASOFAVIY BANK XIZMATLARINING ILMIY-NAZARIY ASOSLARI VA ILG'OR XORIJ TAJRIBASI	766
Xolmatova Asila Menglimurod qizi	
QASHQADARYO VILOYATIDA NODAVLAT NOTIJORAT TASHKILOTLARINING IJTIMOIIY-IQTISODIY RIVOJLANISH TENDENSIYALARINI	773
Sattorov Firdavs Ziyodullayevich	
TUSHUM VA DAROMAD HISOBI KATEGORIYALARINI XALQARO MOLIIYAVIY HISOBOT STANDARTLARI ASOSIDA TAHLILI.....	777
Bayjanov Sarsengaliy Xalmuratovich	
GLOBALASHUV SHAROITIDA TADBIRKORLIKDA XALQARO SAVDO MUNOSABATLARINI RIVOJLANTIRISHNING METODOLOGIK ASOSLARINI SUN'IY INTELLEKT TEXNOLOGIYALARI ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH	783
Xudayberdiyev Otabek Absalomovich	
QASHQADARYO VILOYATINING TABIIY TURISTIK RESURSLARI VA ULARNING TURIZM RIVOJLANISHIDAGI ROLI	790
Suyunova Dilnoza Mexridin qizi	
O'ZBEKTELEKOM AK TEXNIK SAMARADORLIGINI BAHOLASH: DEA CCR MODEL VA MALMQUIST TFP INDEKSI ASOSIDA TAHLIL.....	794
Salimova Husniya Rustamovna	
BIZNES-JARAYONLARNI MODELLASHTIRISHNING MOHIYATI VA ULARNI MOLIIYAVIY-IQTISODIY KO'RSATKICHLAR ORASIDAGI BOG'LIQLIK.....	800
Qarshiyeva Moxinur Olim qizi	
XORIJIY TURISTLAR UCHUN KREATIV VA JOZIBADOR TURIZM MAHSULOTLARINI SHAKLLANTIRISH YO'LLARI	805
Abdurasulov Shavqiddin Erkin o'g'li	
XALQARO MOLIIYA INSTITUTLARI MOLIIYAVIY RESURSLARINING O'ZBEKISTON IQTISODIY RIVOJLANISHIDAGI LOYIHALARDAGI ROLI VA SAMARADORLIGI	811
Rasulova Dilfuza Valiyevna	
IQTISODIY O'SISH VA ISHSIZLIK O'RTASIDAGI BOG'LIQLIKNING NAZARIY MODELLARI	818
Rasulev Alisher Fayziyevich, Qodirov Asliddinxo'ja Mahammadjon o'g'li	
RESPUBLIKAMIZDAGI YIRIK AKSIYADORLIK JAMIYATLARIDA "XALQCHIL IPO"NI O'TKAZISH ISTIQBOLLARI	822
Ibragimov G'anijon G'ayratovich	
МЕТОДОЛОГИЯ ОПРЕДЕЛЕНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ПРОДУКЦИИ ВИНОГРАДНОЙ ОТРАСЛИ.....	829
Сапаев Д.Х.	

SABZAVOT EKISHDA TUPROQNING FIZIK-MEXANIK XUSUSIYATLARI	835
Ravshanov Hamraql Amirqulovich, Aliqulova Sevara Muxiddinovna	
TIJORAT BANKLARIDA INVESTITSIYA LOYIHALARINI LOYIHAVIY MOLİYALASHTIRISH MEXANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH	839
Abdurazakova Nasiba Sultanovna	
O'ZBEKISTON HUDUDLARINI IQTISODIY RIVOJLANTIRISHDA MAHALLIY DAVLAT HOKIMIYATI ORGANLARINING ROLINI YANADA KUCHAYTIRISH YO'NALISHLARI	844
Bekchanov Davron Masharipovich	
TOG'LI SHAROITLARDI AVTOGREYDERLARNING YOQILG'I SARFIGA TA'SIR QILUVCHI FAKTORLAR	848
Sarmonov Azizbek Xoshimjonovich, Abduraimova Shoxsanam Murodjon qizi	
JAHON AMALIYOTIDA TASHQI SAVDO SIYOSATINI TARTIBGA SOLISH MEXANIZMLARI VA ILG'OR TAJRIBALAR	855
G'iyosov Ilhom Karimovich, Toxirova Risolat Abdushukur qizi	
O'ZBEKISTONDA ISLOMIY BANK XIZMATLARINI TATBIQ QILISH IMKONIYATLARIGA TA'SIR QILUVCHI OMILLAR	862
Absamatov Asqar Ergashovich	

O'ZBEKISTONDA ISLOMIY BANK XIZMATLARINI TATBIQ QILISH IMKONIYATLARIGA TA'SIR QILUVCHI OMILLAR

Absamatov Asqar Ergashovich

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti

Moliya va turizm kafedrası, i.f.f.d.PhD

ORCID: 0009-0009-6869-1606

Annotatsiya. Ushbu maqolada tijorat banklari faoliyatida islomiy bank xizmatlarini rivojlantirish yo'llari hamda mavjud muammolar tahlili va rivojlantirish istiqbollarini takomillashtirish haqida so'z boradi. Shuningdek, maqolada islomiy bank xizmatlaridan foydalanish istiqbollarini O'zbekiston Respublikasi tijorat banklari faoliyatida foydalanishni rivojlantirish istiqbollaridagi mavjud muammolar hamda ularni bartaraf etish bo'yicha muallif yondashuvlari va takliflari keltirilgan.

Kalit so'zlar: tijorat banklari, islom moliyasi, mushoraka, sukuk, mudoraba, murobaha, moliyalashtirish, islom banklari, islom darchalari, islomiy bank xizmatlari.

Abstract. This article discusses ways to develop Islamic banking services in commercial banks, including analyzing existing problems and improving development prospects. The article also reflects existing problems in the prospects for the development of the use of Islamic banking services in the activities of commercial banks of the Republic of Uzbekistan, as well as the author's approaches and proposals for eliminating them.

Keywords: Commercial banks, Islamic finance, SOFR (Secured Overnight Financing Rate) and LIBOR (The London Interbank Offered Rate) rates, murabaha, financing, Islamic banks, Islamic windows, Islamic banking services.

Аннотация. В данной статье рассматриваются пути развития исламских банковских услуг в деятельности коммерческих банков, а также анализируются существующие проблемы и направления совершенствования перспектив их развития. Кроме того, в статье освещаются перспективы использования исламских банковских услуг в деятельности коммерческих банков Республики Узбекистан, существующие проблемы в данном направлении, а также предлагаются авторские подходы и рекомендации по их устранению.

Ключевые слова: коммерческие банки, исламские финансы, мушарака, сукук, мудараба, мурабаха, финансирование, исламские банки, исламские окна, исламские банковские услуги.

KIRISH

Jahonda keyingi yillarda jadal rivojlanib borayotgan va jahon moliyaviy makonini egallab borayotgan islomiy moliya tizimiga oid izlanishlar keng miqyosda olib borilmoqda. Tijorat banklari faoliyatida islomiy bank xizmatlarini joriy etishning funksional elementlarini aniqlashtirish, tijorat banklari faoliyatida islomiy bank xizmatlarini joriy etishning me'yoriy-huquqiy asoslarini takomillashtirish, islomiy bank xizmatlarini joriy etish manbalarini shakllantirish, mazkur xizmatlarni joriy etishga ta'sir etuvchi omillarni ekonometrik tahlil qilish, milliy iqtisodiyotda tijorat banklari faoliyatida islomiy bank xizmatlarini joriy etishni takomillashtirish bu borada amalga oshirilayotgan tadqiqotlarning ustuvor yo'nalishlaridan hisoblanadi.

Yangi O'zbekiston ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotini ta'minlashda islomiy banklar, sug'urta tashkilotlari, investitsiya jamg'armalarini tashkil qilish masalalariga muhim ahamiyat qaratilmoqda. Xususan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 29-dekabrda Oliy Majlis palatalariga yo'llagan Murojaatnomasida: "Mamlakatimizda islom moliyaviy xizmatlarini joriy etish bo'yicha huquqiy bazani yaratish vaqt-soati yetib keldi. Bu borada Islom taraqqiyot banki va boshqa xalqaro moliya tashkilotlari ekspertlari jalb etiladi"¹, deb ta'kidlab o'tildi.

1 O'zbekiston Respublikasi Prezidenti SHavkat Mirziyoevning Oliy Majlisga Murojaatnomasi. 2020 yil 29 dekabr. <https://president.uz/uz/lists/view/4057>

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning 2020-yil 29-dekabrda Oliy Majlisga yo'llagan Murojaatnomasida "Mamlakatimizda islom moliyaviy xizmatlarini joriy etish bo'yicha huquqiy bazani yaratish vaqt-soati keldi. Bunga Islom taraqqiyot banki va boshqa xalqaro moliya tashkilotlari ekspertlari jalb etiladi", deb ta'kidlab o'tdi [1].

Pokistonlik yana bir islomiy olim va iqtisodchi Muhammad Taqi Usmoniy bo'lib, islom bankchiligida axloqiy jihatlar muhimligini ham ta'kidlaydi. Unda adolat, oshkorlik, hisobdorlik va ijtimoiy mas'uliyat tamoyillariga amal qilishga chaqiriladi. Uning fikricha, bank operatsiyalari halollikka asoslanishi kerak. Usmoniy tomonidan taklif qilingan yana bir konsepsiya Islomiy Mudaraba bank shartnomasidir. U omonatchilar va banklar o'rtasidagi hamkorlikning ushbu shaklidan foydalanishni taklif qiladi, bunda banklar omonatchilar mablag'larini boshqaruvchi vazifasini bajaradi va o'z ishi uchun komissiya oladi [2].

Suriyalik olim Monzer Kahf islomiy moliya va bank ishi bo'yicha ko'plab maqola va kitoblar muallifi. Monzer Kahf islomiy banklarni suiiste'mol qilishning oldini olish va barqarorligini saqlab qolish uchun qat'iy tartibga solish va nazorat qilish zarurligiga ishora qiladi. U islom moliya tizimidagi risklarni samarali monitoring qilish va baholash muhimligini ta'kidlaydi. Umuman olganda, Monzer Kahf islom banklariga axloqiy va ijtimoiy mas'uliyatli moliyaviy tizimni yaratish vositasi sifatida ijobiy nuqtayi nazarga ega. U ularni, ayniqsa, kambag'allar uchun iqtisodiy rivojlanishga erishish vositasi sifatida ko'radi [3].

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotda ilmiy abstraksiyalash, guruhlash, qiyoslash, retrospektiv va istiqbolli, empirik tahlil va boshqa usullardan foydalanildi. Maqolada qiyosiy taqqoslash usulida jahon amaliyotida va taraqqiy etgan tijorat banklarida islom bank xizmatlaridan foydalanish usullarining tashkiliy-huquqiy asoslarini mamlakatimizdagi mavjud asoslar bilan taqqoslab, tegishli xulosalar shakllantirildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

O'zbekistondagi tijorat banklarida islomiy bank xizmatlari tashkil etilgan banklarining murobaha shartnomasi ICD kredit mablag'lariga ta'sir etuvchi omillar ekonometrik modellar asosida baholandi. O'zbekistondagi tijorat banklarida murobaha shartnomasi ICD kredit mablag'lariga ta'sir etuvchi omillar ta'sirini baholashda panel korrelyatsion va regressiya tahlillarini amalga oshirish maqsadga muvofiq ko'rildi. To'plangan amaliy ma'lumotlarimiz, jumladan maxsus ko'rsatkich, ya'ni panel ma'lumotlari asosida tahlil qilinib, xususan ushbu panel birliklari sifatida mamlakatimizdagi "Turonbank" ATB, "Trustbank" ATB, "Hamkorbank" ATB va "Kapital bank" ATBlarning murobaha shartnomasi ICD kreditiga ta'sir etuvchi omillar, xususan SOFR (Secured Overnight Financing Rate) stavkasi va LIBOR (The London Interbank Offered Rate) stavkalari ta'siri tijorat banklari kesimidagi ma'lumotlar bazasi asosida 2020–2024-yillar aks ettirildi. Mazkur ma'lumotlardan kelib chiqqan holda panel ma'lumotlari asosida regressiya va korrelyatsion tahlil amalga oshirildi².

Panel ma'lumotlari asosidagi ekonometrik tahlilni amalga oshirish orqali "Turonbank" ATB, "Trustbank" ATB, "Hamkorbank" ATB va "Kapital bank" ATBlarning islomiy moliyalashtirishga ta'sir qiluvchi omillarning ta'sirini aniq baholash imkoniyati yaratildi. Shuningdek, O'zbekistondagi tijorat banklarini islomiy moliyalashtirishga ta'sir qiluvchi omillar orqali ekonometrik model shakllantirilib, ushbu model asosida prognoz ko'rsatkichlari tizimlashtirildi. Ushbu modellarni tuzishda hozirgi kunda ekonometrikada keng qo'llanilayotgan "EViews 11" dasturidan foydalanildi.

Ko'p omilli regressiya va korrelyatsion ekonometrik modelini tuzishda natijaviy omil sifatida tanlangan tijorat banklarining islomiy moliyalashtirish mablag'lari (ICD) va unga ta'sir qiluvchi omillar belgilanib, tadqiqot gipotezalari aniqlandi:

X1 – SOFR (Secured Overnight Financing Rate) stavkasining tijorat banklarining islomiy moliyalashtirish mablag'lari o'sishiga bog'liqligi va yuqori ta'sirga egaligi;

X2 – LIBOR (The London Interbank Offered Rate) stavkasining aksiyadorlik jamiyatlarining tijorat banklarining islomiy moliyalashtirish mablag'lari o'sishiga bog'liqligi va yuqori ta'sirga egaligi.

Yuqoridagi gipotezalardan kelib chiqqan holda quyidagi matematik funksiyalar shakllantirildi:

$$ICD_c = \alpha + \beta_1 SOFR_1 + \beta_2 LIBOR_2 + \varepsilon_i \quad \beta > 0 \quad (1)$$

Bu yerda:

ICD_c - tijorat banklarini islomiy moliyalashtirish mablag'lari;

2 <http://www.classes.ru/dictionary-english-russian-scienceenru-term-78341.htm>. Ko'p o'lchovli vaqtlar qatori ma'lumotlari

SOFR - SOFR (Secured Overnight Financing Rate) stavka;

LIBOR - LIBOR (The London Interbank Offered Rate) stavka;

Bugungi kunda dunyo olimlari panel ma'lumotlari asosida kapitallar qiymatiga koeffitsiyentlarning ta'sirini panel regresson va korrelyatsion ekonometrik tahlilni amalga oshirganlar. Xususan, Txan Son Luonga³, Szyasi Sin⁴, Eduardo⁵ va Kent Beyker⁶lar o'zlarining tadqiqotlarida kapital qiymatga ta'sir etuvchi omillarni o'rganib, yig'ma model (pooled model), o'zgarmas effekt model (Fixed effect model) va tasodifiy effekt model (random effect model) modellardan foydalanganlar. Mahalliy olimlardan esa, Sh.I. Mustafaqulov o'zining ilmiy izlanishida panel ma'lumotlari usulida ekonometrik tahlilni amalga oshirib, erksiz o'zgaruvchini asosiy kapitalga kiritilgan investitsiya qilib olgan holda ekonometrik tahlil qilgan. Tadqiqotchi dunyoda eng ko'p tarqalgan o'zgarmas ta'sirlar (OLS) va tasodifiy ta'sirlar (GLS Generalized least squares, MLE – Maximum likelihood estimation) modellari, deb ta'kidlaydi⁷.

Birinchi bosqichda: Panel ma'lumotlari asosida korrelyatsion matritsani amalga oshiramiz. Chunki, ko'p omili funksiyani shakllantirishda erksiz o'zgaruvchilar orasida qandaydir darajada korrelyatsiya mavjud bo'lib bu esa multikolliniarlik⁸ muammosini keltirib chiqaradi.

Ikkinchi bosqichda: Tanlangan o'zgaruvchilar o'rtasidagi multikolliniarlik muammosini hal qilinganidan so'ng, panel modellarini shakllantiramiz.

Uchinchi bosqichda: Shakllantirilgan panel modellarining qaysi biri yaxshiroq model ekanligini tanlash uchun test o'tkaziladi.

To'rtinchi bosqichda: Tanlangan yaxshiroq model orqali tijorat banklarini islomiy moliyalashtirish mablag'lari (ICD)ni 2030-yilgacha bo'lgan davr uchun prognozi amalga oshiriladi.

Tadqiqotimizdagi panel modelida ishlatiladigan o'zgaruvchilarning tasviriy statistikasini quyidagi jadvalda yaqqol ko'rishimiz mumkin (1-jadval).

1-jadval. Panel modelida ishlatiladigan o'zgaruvchilarning tasviriy statistikasi⁹

O'zgaruvchilar	Kuzatuvlar	O'zgaruvchilarning o'rtachasi	Standart chetlanish	O'zgaruvchilarning maksimum nuqtasi	O'zgaruvchilarning minimum nuqtasi
ln_icd	20	7,7046	1,5601	7,7329	3,0144
ln_sofr	20	0,5577	15,4144	69,9490	0,8321
ln_libor	20	0,4442	0,1941	0,9358	0,2539

1-jadvaldagi panel ma'lumotlari asosida o'zgaruvchilarning tasviriy statistikasidan tijorat banklarining islomiy moliyalashtirish mablag'larining (ln_icd) o'rtacha tebranishi 7,7046 bandni tashkil etsa, mazkur o'zgaruvchining maksimum nuqtasi 7,7329 bandni, minimum nuqtasi 3,0144 bandni, standart chetlanish esa 1,5601 bandni tashkil etganligini ko'rishimiz mumkin. Bu esa tijorat banklarining islomiy moliyalashtirish mablag'lari qay darajada tebranganligini ko'rsatadi.

ln_sofr stavkasini tasviriy statistikada tahlil qiladigan bo'lsak, o'rtacha tebranishi ko'rsatkichi 0,5577 bandni, maksimum nuqtasi 69,9490 bandni, minimum nuqtasi 0,8321 bandni tashkil etib, standart chetlanishi esa 15,4144 bandni tashkil etganligini ko'rishimiz mumkin. Shuningdek, qolgan ln_libor stavkasining ham o'rtacha tebranishi, maksimum nuqtasi, minimum nuqtasi va standart chetlanishining ko'rsatkichlari keltirilgan. Bundan ko'rinib turibdiki, tijorat banklarining islomiy moliyalashtirish mablag'lari bilan bog'liq bo'lgan stavkalar darajasi yuqoriligidan dalolat beradi.

3 Luong, T. S., Qiu, B., and Wu, Y. A. (2021). Does it pay to be socially connected with Wall Street brokerages? Evidence from cost of equity. Journal of Corporate Finance Volume 68, doi: 10.1016/j.jcorpfin.2021.101939

4 Qin, J., Yang, X., He, Q., & Sun, L. (2020). Litigation risk and cost of capital: Evidence from China. Pacific-Basin Finance Journal, 101393. doi:10.1016/j.pacfin.2020.101393

5 Kayo, E. K., Martelanc, R., Brunaldi, E. O., & da Silva, W. E. (2020). Capital asset pricing model, beta stability, and the pricing puzzle of electricity transmission in Brazil. Energy Policy, 142, 111485. doi:10.1016/j.enpol.2020.111485

6 Baker, H. K., De Ridder, A., & Råsbrant, J. (2019). Investors and Dividend Yields. The Quarterly Review of Economics and Finance. doi:10.1016/j.qref.2019.09.004

7 SH.I.Mustafaqulov "O'zbekistonda investision muhit jozibadorligini oshirishning ilmiy-uslubiy asoslarini takomillashtirish" Avtoreferat T, 2017, 26 b.

8 <https://translate.academic.ru/multicollinearity/en/ru/>. Regression tahlilda ikki va undan ortiq mustaqil (bog'liq bo'lmagan) o'zgaruvchilar o'rtasida yuqori korrelyasiyadir.

9 Jadval "Turonbank" ATB, "Transbank" ATB, "Hamkorbank" ATB va "Kapital bank" ATBlarning ma'lumotlari asosida Eviews-11.0 dasturi yordamida muallif tomonidan tayyorlangan.

O'zgaruvchilarning miqdoriy darajada ekanligini tekshirganimizdan keyin panel ma'lumotlari asosida korrelyatsion matritsani shakllantiramiz. Sababi, tadqiqotimizda panel ma'lumotlar asosida ko'p omilli chiziqli funksiya tuziladi. Biroq, ko'p omilli funktsiyani shakllantirishda mustaqil va tobe o'zgaruvchilar orasida ma'lum darajada korrelyatsiya mavjud bo'lib, bu esa o'z navbatida multikollinarlik muammosini keltirib chiqaradi. Shu sababli tobe o'zgaruvchiga asosiy ta'sir qiluvchi mustaqil o'zgaruvchilarning ta'siri yo'qolishiga olib keladi.

Shundan kelib chiqqan holda multikollinarlik muammosini hal qilish maqsadida tanlangan o'zgaruvchilarning korrelyatsion matritsasini shakllantirib, kuchli ta'sir qiluvchi omillar tanlab olinadi. Shundan so'ng kuchli ta'sir qiluvchi omillar tanlab olinib, yig'ma, o'zgarmas effekt va tasodifiy effekt modellarining ko'rsatkichlarini hisoblash amalga oshiriladi.

Agar biz mazkur erkli o'zgaruvchilar bo'yicha gipoteza testini o'tkazsak, uchta modelda ham $\ln_icd$ o'zgaruvchining koeffitsiyenti 90 foizlik darajada statistik muhim ekanligi kuzatiladi. Bundan tashqari, tasodifiy effektlar modelida $\ln_sofr$ va $\ln_libor$ erkli o'zgaruvchilari ham 99 foizlik statistik muhimlik darajasida ta'sir etmoqda. Bu shuni anglatadiki, ikkita erkli o'zgaruvchi erksiz o'zgaruvchiga to'liq ta'sir etishini ifodalay oladi.

R-kvadratga nazar tashlasak, uchala modelda ham qiymatning 1 ga yaqinligini ko'rish mumkin. Ayniqsa, o'zgarmas effektlar modelida R-kvadrat ko'rsatkichi deyarli 1 ga yaqinlashgan (2-jadval).

2-jadval. Regression modellar ko'rsatkichlarining natijalari (2014-2019-yillar ma'lumoti asosida)¹⁰

Erksiz o'zgaruvchi ($\ln_icd$)	(1)	(2)	(3)
	Yig'ma model	O'zgarmas effektlar modeli	Tasodifiy effektlar modeli
$\ln_sofr$	-17.8469*** (0.0008)	-2.7743*** (0.0554)	-17.8469*** (0.0000)
$\ln_libor$	-5.612523 (0.0008)	1.234082 (0.2543)	-5.6125 (0.0000)
S(constant)	6.25170** (0.0000)	5.1804** (0.0000)	6.2517** (0.0000)
Kuzatuvlar soni	20	20	20
R-kvadrat	0.6008	0.9548	0.6008

Qavslar ichidagi ko'rsatkichlar standart xatolik P-qiymatdagi, ***P<0,01, **P<0,05, *P<0,1

2-jadvaldagi uchta modelda tanlangan erkli o'zgaruvchilarning yig'ma modelidagi P-qiymati 0,001 dan kichik ekanligini kuzatish mumkin. Biroq, o'zgarmas effektlar modelida tanlangan erkli o'zgaruvchilar hisoblangan $\ln_icd$, $\ln_sofr$ va $\ln_libor$ ko'rsatkichlarining P-qiymati 0,001 dan kichik ekanligi kuzatiladi. Tasodifiy effektlar modelida barcha erkli o'zgaruvchilarning P-qiymati 0,001 dan kichik ekanligidan dalolat beradi.

Yuqoridagi uchta modelning ekonometrik ko'rinishini quyidagi formulada kuzatish mumkin.

1. Yig'ma model

$$\ln_ev_{it} = 6.25170 - 17.8469 * \ln_sofr_{it} - 5.612523 \ln_libor_{it} + e_{it} \quad (2)$$

2. O'zgarmas effektlar modeli

$$\ln_ev_{it} = 5.1804 - 2.7743 * \ln_sofr_{it} - 1.234082 * \ln_libor_{it} + e_{it} \quad (3)$$

3. Tasodifiy effektlar modeli

$$\ln_ev_{it} = 6.2517 - 17.8469 * \ln_sofr_{it} - 5.6125 * \ln_libor_{it} + e_{it} \quad (4)$$

Hisoblangan yig'ma, o'zgarmas va tasodifiy effektlar modellarining ko'rsatkichlariga nazar tashlasak, farq juda katta emasligini kuzatish mumkin. Mazkur modellardan qaysi biri yaxshiroq ekanligini aniqlash uchun xorijlik iqtisodchi olim J. Xausman testidan foydalangan holda hisob-kitoblar amalga oshirildi. Xausman testiga ko'ra, agar regressor (mustaqil o'zgaruvchi) va effektlar o'rtasida korrelyatsiya mavjud bo'lmasa, o'zgarmas va tasodifiy effektlar mavjud bo'ladi, ammo o'zgarmas effektlar samarasiz hisoblanadi. Regressor va effektlar o'rtasida korrelyatsion bog'liqlik mavjud bo'lsa, o'zgarmas effektlar mavjud, lekin tasodifiy ta'sir mavjud emas deb qaraladi. Nolinchi gipoteza asosan quyidagi ekonometrik formula bilan aniqlanadi:

$$W = [\beta_{RE} - \beta_{FE}] [V(\beta_{RE}) - V(\beta_{FE})]^{-1} [\beta_{RE} - \beta_{FE}]' \sim \chi^2_{2k} \quad (5)$$

Agar W ahamiyatli bo'lsa, ya'ni ehtimolligi 5 foizdan kam bo'lsa, o'zgarmas effektlar modeli yaxshiroq model hisoblanadi. Agar mazkur ehtimollik ko'rsatkichi 5 foizdan katta bo'lsa, tasodifiy effektlar modeli yaxshiroq deb qaraladi. Ushbu testning tahlili quyidagi jadvalda keltirilgan (3-jadval).

10 Jadval "Turonbank" ATB, "Transbank" ATB, "Hamkorbank" ATB va "Kapital bank" ATBlarning ma'lumotlari asosida Eviews-11.0 dasturi yordamida muallif tomonidan tayyorlangan.

3-jadval. J.Xausman testi natijalari¹¹

O'zgaruvchilar	O'zgarmas ta'sir (a)	Tasodifiy ta'sir (b)	O'zgaruvchilarning farqi (a-b)	Ehtimollik darajasi
ln_sofr	-5.774357	-17.846915	4.908149	0.0000
ln_libor	1.234082	-5.612523	0.811982	0.0000
		CHi-kvadrat (χ^2) statistikasi	CHi-kvadrat taqsimoti	Ehtimollik darajasi
Tasodifiy effektlarning kross-seksioni (Cross-section random)		101.988938	3	0.0000

3-jadvaldagi Xausman testi natijalari tasodifiy effektlar modeli boshqa modellarga nisbatan yaxshiroq ekanligini ko'rsatmoqda. Tasodifiy effektlar modeli yaxshiroq ekanligi P-qiymat ehtimolligi ko'rsatkichiga ko'ra nolinch gipoteza va muqobil gipoteza farazidan foydalanib aniqlandi. Unga ko'ra, nolinch gipoteza sifatida tasodifiy ta'sir modeli qabul qilinib, uning muqobil varianti, ya'ni o'zgarmas ta'sir modeli rad etildi. Tadqiqotimizdagi Xausman testidagi (χ^2) statistik muhimlik darajasi 5 foizdan kichik bo'lgani va P-qiymat 0,0000 ga tengligi o'zgarmas effektlar modeli boshqa modellarga nisbatan yaxshiroq ekanligini ko'rsatadi.

Mazkur testdan keyin qoldiqlar (residuals) o'rtasidagi korrelyatsion bog'liqlik testini o'tkazamiz. Ushbu testning natijasini quyidagi jadvaldan ko'rishimiz mumkin. 4-jadvaldagi qoldiqlar o'rtasidagi bog'liqlik testi qoldiqlar o'rtasida korrelyatsiya mavjud emasligini ko'rsatadi. Chunki nolinch gipotezani o'tkazganimizda Breusch-Pagan LMning P-qiymati 5 foizdan kichik bo'lib, unga ko'ra qoldiqlar o'rtasidagi korrelyatsiya mavjud emasligi inkor etilib, muqobil gipotezaga ko'ra qoldiqlar o'rtasidagi korrelyatsiya mavjudligi qabul qilinadi. Bundan ko'rinib turibdiki, aksiyadorlik jamiyatlari kapitallari qiymatining o'sib borishiga ta'sir qiluvchi koeffitsiyentlar ta'siri yuqori ekanligidan dalolat beradi (4-jadval).

4-jadval. Tasodifiy ta'sirlar modelining qoldiqlari o'rtasidagi bog'liqlik testi natijalari¹²

Test	Statistik qiymat	Erkinlik darajasi	Ehtimolliq darajasi
Breusch-Pagan LM	11.77076	6	0.0673
Pesaran scaled LM	0.511174		0.6092
Pesaran CD	2.239040		0.0252

Panel ma'lumotlari asosida uchta model orqali tahlil qilinganda o'zgarmas effektlar modeli eng maqbuli hisoblanadi. Mazkur modelning mustahkamligini aniqlash testi, ya'ni qoldiqlar o'rtasidagi bog'liqlik mavjud emasligi modelning prognoz qilish imkoniyati mavjud ekanligidan dalolat beradi. Aksiyadorlik jamiyatlarining kapitali qiymatiga ln_sofr va ln_libor stavkalari ta'siri o'rganilganda, ln_sofr va ln_libor stavkalari bevosita ta'sir qilishini ko'rsatdi. O'zgarmas effektlar modelidagi boshqa omillar o'zgarmagan holda ln_sofr stavkasini bir foizga oshishi tijorat banklarining islomiy (ICD) kreditlaridan foydalanish 2,7 foizga tushishiga olib keladi. Shundan kelib chiqqan holda tijorat banklarining islomiy (ICD) kreditlariga bevosita ta'sir etuvchi omillarni baholashda tasodifiy ta'sir modelidan foydalanish maqsadga muvofiq hisoblanadi. Bu esa o'z navbatida tijorat banklarining islomiy (ICD) kreditlarini o'rta va qisqa muddatda o'zgarishini hamda yaqin kelajakda tijorat banklarining islomiy (ICD) kreditlariga bo'lgan talabni aniqlashga xizmat qiladi.

Tadqiqotimizda tanlangan tasodifiy effektlar modeli eng maqbul hisoblanadi. Shu sababli tanlangan modelning diagnostika testi shuni ko'rsatdiki, tasodifiy effektlar modeli to'g'ri prognoz qilish imkoniyatiga ega. Shuning uchun ilmiy ishimizda tasodifiy effektlar modeli orqali aksiyadorlik jamiyatlari kapitallari qiymatiga ta'sir etuvchi omillar hisoblangan stavkalar bilan prognoz amalga oshiriladi (5-jadval).

11 Jadval "Turonbank" ATB, "Transbank" ATB, "Hamkorbank" ATB va "Kapital bank" ATBlarning ma'lumotlari asosida Eviews-11.0 dasturi yordamida muallif tomonidan tayyorlangan.

12 Jadval "Turonbank" ATB, "Transbank" ATB, "Hamkorbank" ATB va "Kapital bank" ATBlarning ma'lumotlari asosida Eviews-11.0 dasturi yordamida muallif tomonidan tayyorlangan.

5-jadval. O'zbekiston tijorat banklarini ICD krediti orqali moliyalashtirilgan mablag'lar prognozi 2025-2023-yillar¹³

Yillar	ICD krediti (ming AQSH dollari)	SOFR stavka foizda
2025	139797	6,2
2026	145985,1	4,4
2027	151532,5	3,8
2028	157290,7	3,8
2029	163110,5	3,7
2030	169308,7	3,8

5-jadval ma'lumotlaridan ko'rinib turibdi, aksiyadorlik jamiyatlarining kapitallari qiymati 2030-yilga kelib SOFR stavkasi deyarli 1,63 barobarga tushganligini ko'rishimiz mumkin. Buning asosiy sabablaridan biri O'zbekiston tijorat banklarining ICD kreditlari arzonlashishi va islomiy bank xizmatlari narxining tushishi eng asosiy omillardan biri hisoblanadi. Shu bilan birga, SOFR stavkasining tushishi O'zbekiston tijorat banklarining ICD kreditlari hajmining oshishi kutilmoqda, xususan, 21 foizga oshishi kuzatilmoqda.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Xulosa qilib shuni ta'kidlash joizki, O'zbekiston tijorat banklarining ICD kreditlari hajmining ortishiga asosiy ko'rsatkichlar aksiyadorlik jamiyatlari aksiyalari bozor qiymatining o'sishi, SOFR stavkasining foizi tushishi va uning keskin o'zgarishi hisoblanadi. SOFR stavkasining foizi tushishi O'zbekiston tijorat banklarining ICD kreditlaridan foydalanishiga talab ortadi. Shuningdek, murobaha shartnomasi asosida ICD krediti olish hajmining keskin ortishiga olib keladi.

Chunki tadqiqotlarimizga asosanib aytishimiz mumkinki, SOFR stavkasi murobaha shartnomasi asosida ICD krediti orqali mablag'lar hajmiga va qiymatiga ta'sir qiladi.

Ushbu yondashuvlar tijorat banklariga yangi mijozlar bazasini jalb qilish va taklif etilayotgan xizmatlar doirasini kengaytirish orqali islomiy bank xizmatlarini o'z faoliyatiga muvaffaqiyatli integratsiyalashda yordam beradi.

Mamlakatimiz tijorat banklarida islom bank xizmatlarini joriy etish bir qator ijobiy o'zgarishlar va yangi imkoniyatlarga olib kelishi mumkin. Islomiy moliyaviy xizmatlar islomiy tamoyillarga amal qiladigan va ribodan (foizdan) qochishni afzal ko'rgan mijozlarni jalb qilishi mumkin. Bu banklarga mijozlar bazasini ko'paytirishga yordam beradi. Murabaha, ijara va boshqalar kabi islomiy moliyaviy vositalarni joriy etish banklarga yangi mahsulotlarni taklif qilish imkonini beradi, bu esa daromadlarni oshirishga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoevning Oliy Majlisga Murojaatnomasi. 2020-yil 29-dekabr. <https://president.uz/uz/lists/view/4057>
2. Usmani M. M. T. An introduction to Islamic finance. – Brill, 2021. – T. 20.
3. M Kahf Islamic banks: The rise of a new power alliance of wealth and shari'a scholarship- The politics of Islamic finance, 2004
4. <http://www.classes.ru/dictionary-english-russian-scienceenru-term-78341.htm>. Ko'p o'lchovli vaqtlar qatori ma'lumotlari
5. Luong, T. S., Qiu, B., and Wu, Y. A. (2021). Does it pay to be socially connected with Wall Street brokerages? Evidence from cost of equity. Journal of Corporate Finance Volume 68, doi: 10.1016/j.jcorpfin.2021.101939
6. Qin, J., Yang, X., He, Q., & Sun, L. (2020). Litigation risk and cost of capital: Evidence from China. Pacific-Basin Finance Journal, 101393. doi:10.1016/j.pacfin.2020.101393
7. Kayo, E. K., Martelanc, R., Brunaldi, E. O., & da Silva, W. E. (2020). Capital asset pricing model, beta stability, and the pricing puzzle of electricity transmission in Brazil. Energy Policy, 142, 111485. doi:10.1016/j.enpol.2020.111485
8. Baker, H. K., De Ridder, A., & Råsbranct, J. (2019). Investors and Dividend Yields. The Quarterly Review of Economics and Finance. doi:10.1016/j.qref.2019.09.004
9. Sh.I.Mustafaqulov "O'zbekistonda investision muhit jozibadorligini oshirishning ilmiy-uslubiy asoslarini takomillashtirish" Avtoreferat T, 2017, 26 b.
10. <https://translate.academic.ru/multicollinearity/en/ru/>. Regression tahlilda ikki va undan ortiq mustaqil (bog'liq bo'lmagan) o'zgaruvchilar o'rtasida yuqori korrelyasiyadir.
11. "Turonbank" ATB, "Transbank" ATB, "Hamkorbank" ATB va "Kapital bank" ATBlarning ma'lumotlari asosida Eviews-11.0 dasturi yordamida muallif tomonidan tayyorlangan.

13 Jadval "Turonbank" ATB, "Transbank" ATB, "Hamkorbank" ATB va "Kapital bank" ATBlarning ma'lumotlari asosida Eviews-11.0 dasturi yordamida muallif tomonidan tayyorlangan.

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir Alibekov

Sahifalovchi va dizayner: Abdurahmon Qurbonov

2026. № 3

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali 26.06.2023-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№S-5669245 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: №095310.

**Manzilimiz: Toshkent shahri Yunusobod
tumani 15-mavze 19-uy**

+998 93 718 40 07

<https://muhandislik-iqtisodiyot.uz/index.php/journal>

t.me/yait_2100